

DIN ÎNSEMNĂRILE PROFESORULUI GHEORGHE CANTACUZINO (1900–1977).

III. SIMPOZIONUL NEOLITIC ORGANIZAT DE INSTITUTUL DE ARHEOLOGIE
DIN BUCUREȘTI, ÎN ZILELE DE 30 NOIEMBRIE–2 DECEMBRIE 1972

GEORGE TROHANI

DES NOTES DU PROFESSEUR GEORGES CANTACUZENE (1900–1977).

III. LE SYMPOSIUM NEOLITHIQUE TENU PAR L'INSTITUT D'ARCHEOLOGIE
DE BUCAREST ENTRE LE 30 NOVEMBRE ET LE 2 DECEMBRE 1972.

Entre le 30 novembre et le 2 décembre 1972 l'Institut d'Archéologie de Bucarest a inauguré une série de symposia annuels concernant les divers époques de la préhistoire.

En ce qui suit, nous reproduisons les notes prises par le professeur Georges Cantacuzène (1900–1977) à cette occasion, inclusivement les discussions qui ont eu lieu.

Ainsi, le 1 décembre 1972 Nicolas Vlassa de Cluj a soutenu le rapport *La plus ancienne céramique peinte néolithique du nord-ouest de la Transylvanie*.

Le même jour Iuliu Paul a soutenu le rapport *La céramique peinte du commencement de la civilisation Petrești*.

Le 2 décembre Eugène Comșa a présenté le rapport *La chronologie relative et absolue de l'énéolithique en Roumanie*.

Pour les autres rapports présentés au symposium il n'y a pas des notes. En échange il reste une *Note concernant le Symposium Néolithique tenu le 30 novembre et le 1–2 décembre 1972* très critique en ce qui concerne l'organisation proprement-dite.

MOT CLEFS : néolithique, peinte céramique, chronologie

CUVINTE CHEIE : neolitic, ceramică pictată, cronologie

În zilele de 30 noiembrie–2 decembrie 1972, Institutul de Arheologie din București a inaugurat un șir de simpozioane anuale ce se doreau a lămuri diversele probleme ale cercetării preistorice din România. Începutul a fost făcut, cronologic, cu epoca neolitică, iar la dezbateri, pe lângă cercetătorii institutului bucureștean, au fost invitați specialiști din toată țara – din institutele Academiei, din muzee și universități.

O prezentare succintă a acestui simpozion a fost făcută de către Eugen Comșa¹. În cele ce urmează dorim a prezenta notele și opiniile consemnate de către profesorul Gheorghe Cantacuzino păstrate în manuscrisele sale, care completează din plin cele publicate anterior.

În ziua de 1 decembrie 1972 cercetătorul clujean Nicolae Vlassa² a prezentat raportul Cea mai veche ceramică pictată neolitică din nord-vestul Transilvaniei. Monografia arheologică a așezării de la Gura Baciului va fi publicată în anul 1995, de către Gheorghe Lazarovici și Zoia Maxim³, volumul fiind dedicat memoriei lui Nicolae Vlassa. Primele rânduri ale monografiei (pag. 1) sunt edificatoare: „Stațiunea de la Gura Baciului a însemnat și înseamnă încă un punct de referință în cercetarea istoriei străvechi a primelor comunități etno-culturale neolitice timpurii. Nicolae Vlassa, prin publicarea amănunțită a importanțelor sale articole⁴ și, mai ales, prin comunicarea pe care a susținut-o la București, în cadrul unui colocviu despre procesul de neolitizare, organizat de Institutul de Arheologie,

¹ Comșa 1973

² Nicolae Vlassa (20 noiembrie 1934–decembrie 1984) – cercetător, muzeograf și șef de secție la Muzeul de Istorie al Transilvaniei din Cluj-Napoca. A ținut cursuri și seminarii la Universitatea din Cluj-Napoca, precum și la Institutul de Arte Plastice din aceeași localitate.

³ Lazarovici Maxim 1995

⁴ Vlassa 1972a; Vlassa 1972b

a demonstrat indubitabil că procesul de neolitizare din România și regiunea carpato-dunăreană este rezultatul unui proces de migrație al unor comunități neolitice venite din regiune Thessaliei.”

Profesorul Gheorghe Cantacuzino notează :

(Nicolae) Vlăsa – Cea mai veche fază a culturii Criș din Transilvania găsită în așezarea de la Gura Baciului. Comunicare la 1 decembrie 1972.

A exprimat îndoiele asupra descoperirilor făcute la Dăița și în alte locuri de la Ceahlău – Vl. Dumitrescu de curând a susținut că cultura Criș este cel mai vechi neolitic din România.

Bordeiele foarte adânci și căpăcuirea cu un strat steril, caracterul arhaic al materialelor ceramice, apariția obsidiane, infima cantitate de ceramică cu barbotină găsite la Gura Baciului arată caracterul timpuriu al culturii.

S-a găsit un mormânt chircit, având ocră cu oase de om și copil. S-au găsit și oase de copil sacrificat. Tipul antropologic este brahicefal diferit de tipul dolihocfal al scheletelor culturii Criș din alte faze.

În 1970 săpătura a găsit 3 niveluri de cultură Criș.

Stratigrafia : strat de pășune, sol de pădure, material arheologic 0–0,25 m

0,25–1,80 m straturi geologice sterile arheologic

1,80–2 m Nivel III Criș

2–2,40 m Nivel II Criș

2,40–2,70 m Nivel I Criș, sol negru mătășos.

Din nivelul I pornesc gropile de bordeie până la adâncimea de 3,70 m.

Bordeiele aparțin nivelului I, iar locuințele de suprafață aparțin nivelurilor II și III.

Materialele din nivelul I – materialul litic este compus în majoritate din obsidiană translucidă. Piese sunt trapeze. S-a găsit și un lustrător de piatră în formă de papuc. S-a găsit o formă de topor.

2 piese din gresie nisipoasă folosite pentru a zdrobi ocră.

9 sule și străpungătoare, din care una piesă putea fi un pumnal.

S-au găsit și oase de măgar sălbatic.

Două obiecte din corn.

Scoici și melci fosili. În nivelul I s-a găsit 1 exemplar.

Un os humanum perforat.

Brățară fosilă din Pectunculus; brățara provine din specia fosilă aruncată pe nisipurile Mediteranei.

Un exemplar de valvă de scoica cardium, care este un exemplar rar în neolitic.

Ceramica de la Gura Baciului – s-a găsit numai ceramică fină și foarte fină cuprinzând pleavă. Slipul este necunoscut în nivelul I; el apare numai în nivelul III.

S-au găsit vase mici, de foarte bună calitate, având reflexe metalice.

Materialul ceramic din nivelul I este foarte redus și cuprinde 3 aspecte de vase: boluri, străchini în formă de calotă, vase globulare. Această ceramică este primitivă, cu forme reduse. Vasele mari de provizii lipsesc cu totul.

Decorul ceramic cu motive reduse: pastile, ornamente adâncite.

Decorul cardinal apare pe un singur vas.

Decorul alveolat apare rar.

Ceramica pictată – este o specie de lux. Pictura un decor perfect – cu ornamente rare.

Buline ovoidale, rotunde, romburi înlănțuite. Ca analogie există ceramica din Backa, în Jugoslavia – Donja Brazina.

În stratul No. 3 – această ceramică nu poate fi situată cronologic paralel cu stratul 2 ceramic de la Lepenski Vir, ci cu aceea din stratul 3 din Lepenski Vir. Autorul definește această ceramică ca un material neolitic vechi, necunoscut decât la Donja Brazina.

Plastica de lut de la Gura Baciului – sunt idoli zoomorfi și antropomorfi. S-a găsit și o piesă antropomorfă în formă de cui.

Plastica de piatră – sunt 3 piese mari arătând un bovid și 2 piese antropomorfe.

Capete de piatră – în nivelul I s-au găsit 15 bolovănași de piatră sculptați cu figuri omenești – toți provin din nivelul I, la 2,40–2,70 m și sunt din calcar. Descrierea capetelor de piatră arată analogia lor cu Lepenski Vir. S-a făcut o alegere deliberată a bolovanilor pentru a fi apoi sculptați.

Un bolovan – figurează un cap cu ochiul stâng și 2 bendețe. Este identic cu un cap găsit la Lepenski Vir.

În Palestina, la Einoch, s-a găsit o piesă de piatră ornamentată.

Un cap are la orbita dreaptă o gaură adâncă.

Trebuie cercetat dacă tresele sculptate pe bolovanul din Lepenski Vir nu seamănă relativ cu arta din epoca culturii natufiene.

Mormintele culturii Criș I – schelet chircit de femeie, cu os de animal și 2 bolovani de calcar.

Mormântul No. 3 – schelet de copil – are lângă craniu 2 bolovani de calcar.

Mormântul No. 4 – schelet de adult la -2,70 m. Este de femeie. S-a găsit un frecător de piatră.

Mormintele se găsesc sub podeaua bordeielor și au ca analogie acele de la Gura Baciului.

În nivelurile II și III de la Gura Baciului materialul arheologic este diferit.

Datarea complexului de la Gura Baciului

Nivelul II are analogii cu Karanovo I, Lepenski Vir 3, Starčevo II.

Nivelul III – materialul din Gura Baciului este contemporan cu Starčevo B2. Apare brăul alveolar, meandrul, zig-zag – elemente care vor deveni frecvente în ceramica liniară.

Prin comparație se pot stabili caracteristicile nivelului I.

Migratorii au venit din nordul Tessaliei în nordul Transilvaniei, ei aparținând culturii Proto Sesklo A, mai de grabă decât Proto Sesklo B. Acest grup uman s-a desprins foarte recent de grupul uman rămas la Proto Sesklo.

Există deosebiri totuși între decorul de la Gura Baciului și din Backa (Dolja Brezina) – arată o migrare spre Ardeal în un loc cu o generație mai înainte.

Sfârșitul culturii Lepenski Vir a fost provocat de migratorii culturii Criș I mergând la Gura Baciului.

Faza Lepenski Vir 2 care corespunde cu Gura Baciului I care au bolovani antropomorfi. Donja Brezina nu le mai are.

Decorul a fost executat prin cardiu.

Materialul de la Gura Baciului se leagă de Proto Sesklo prin materialul încă inedit de la Amzabegovo, păstrat în muzeul din Štip.

Nu există materiale Criș anterioare culturii Proto Sesklo.

Cultura Criș nivel I cuprinde ultimele faze ale culturii Lepenski Vir.

Întrebări, discuții

(Marin) Cârciumaru arată că nivelul III Criș este așezat sub un sol îngropat. Solul steril este alunecat de pe pantă.

(Nicolae) Vlassa este de acord.

Silvia Marinescu indică faptul că ieri Vlassa a declarat că în stratul 2 Lepenski Vir s-a găsit ceramică și astăzi afirmă că acest strat este aceramic și că cultura Gura Baciului este posteroară.

Gh. Lazarovici – în Banat există o ceramică roșie a culturii Criș cuprinzând pleavă, care aparține fazei I. El declară că materialul găsit la Amzabegovo aparține unei faze târzii a culturii Vinča.

Ion Nestor observă că fazele culturii Criș nu sunt bine cunoscute și ca urmare să se facă cercetări.

Eugen Comșa amintește că în nord-vestul Bulgariei nu s-a găsit nici o cultură mai veche, din vremea culturii Starčevo-Criș. A fost însă găsită o cultură neolitică târzie, înrudită cu faza III a culturii Karanovo.

(Vladimir) Milojcic a înfirmat că materialul din nivelul I de la Gura Baciului este similar cu acel de la Proto Sesklo.

(Marin) Nica arată că în așezarea de la Cârcea a găsit un șanț în care s-au găsit crani separate fără schelet. Materialul găsit de Nica este adus și expus la Institut.

(Nicolae) Vlassa – trebuie să alegem între periodizarea lui M. Garasanin și aceea a lui Milojcic.

(Nicolae) Ursulescu – a găsit o așezare a culturii Criș în jud. Suceava. În nordul Moldovei nu există ceramică pictată în cultura Criș. S-a găsit un topor perforat. Crede că cultura Criș din Moldova a avut o fază mai târzie.

Silvia Marinescu afirmă că există cioburi Cucuteni A în jud. Suceava.

Dinu Marin și E. Comșa amintesc că au constatat cioburi Precucuteni în Suceava.

În jud. Suceava se cunosc numai două stațiuni ale culturii ceramicii liniare. Lângă orașul Suceava, așezarea ceramicii liniare există în cartierul Șipot. În apropiere este așezarea culturii Criș.

Tov. (Eugenia) Păpășoiu arată că s-a găsit o unealtă perforată. Crede că au existat mai multe niveluri ale culturii Criș în Moldova.

Tov. (Dan) Monah semnaleză o așezare a culturii Criș în zona Bacăului, în localitatea Valea Troțușului cu ceramică pictată.

*

Tot în ziua de 1 decembrie 1972, Iuliu Paul⁵ a prezentat raportul Ceramica pictată de la începutul culturii Petrești. O prezentare monografică a acestei culturi va apărea peste 20 de ani⁶.

Profesorul Gheorghe Cantacuzino consemnează în notițele sale:

Iuliu Paul – Stadiul actual al culturii Petrești

S-a crezut că această cultură ar deriva din cultura Criș.

Acum a apărut o ceramică cu culoare albă, albă-gălbuie și o altă ceramică cu fond galben.

Cercetările de la Lumea Nouă au complicat lucrurile, propunându-se soluții inexacte.

Motivele formau benzi.

În 1970 săpăturile au găsit 3 niveluri în așezarea de la Daia Română.

În Transilvania nu există o fază Vinča A și Vinča B2, ci abia o fază Vinča C.

Cultura Petrești este sincronă cu cultura Cucuteni A, însă faza Petrești de la Daia este ceva anterioară fazei Cucuteni A. Cultura Petrești A a fost precedată de ceramica pictată de la Daia Română, însă aceasta nu este generatoarea ceramicii Petrești A.

Ceramica pictată de la Lumea Nouă este de asemeni diferită. Nu se cunoaște încă relația lor precisă cu ceramica pictată Petrești A și cu ceramica pictată de la Daia Română.

Ion Nestor arată că nu avem încă o bază pentru a fixa periodizarea culturii Ariușd; aceasta însă făcea legătura între culturile Cucuteni și Petrești. Deci nu se poate (stabili) deocamdată relația între culturile Cucuteni și Petrești A.

Iuliu Paul declară că admite influențe venite din sud-vest, prin Iugoslavia.

Cultura Lumea Nouă nu depășește faza Vinča B2.

*

În ziua de 2 decembrie Eugen Comșa⁷ a prezentat raportul *Cronologia relativă și absolută a eneoliticului din România*. Profesorul Gheorghe Cantacuzino notează:

Eugen Comșa – Cronologia relativă și absolută a culturilor neolitice.

1) *Exprimă părerea că importurile de piese de aramă nu au avut o înrâurire asupra dezvoltării culturilor neolitice; dezvoltarea lor s-a făcut intens și independent.*

2) *Trecerea s-a făcut fără întreruperi de la cultura Boian la cultura Gumelnița. Faza de trecere a avut după E. Comșa 2 etape.*

3) *După faza Boian V corespunde cu Precucuteni III.*

(n.n. Numerotarea indicată respectă notițele olografe.)

6) *Faza Varna reprezintă tranziția de la faza III Hamangia la faza Gumelnița I.*

7) *Contestă periodizarea culturii Precucuteni – contestă alipirea fazei Precucuteni III de faza Tripolje A. Cultura Precucuteni I și chiar Precucuteni III au fost în anumite locuri sincrone cu cultura Bugo-Nistrană.*

8) *Culturile Precucuteni și Tripolje A sunt deosebite.*

9) *Nu se știe ce a existat între cultura Precucuteni III și cultura Boian faza Aldeni în sudul Moldovei.*

10) *Este neclară situația eneoliticului în nord-vestul Transilvaniei. Aici au existat comunitățile culturii Ciumești.*

⁵ Iuliu Paul (18 august 1930–4 noiembrie 2009) – cercetător, muzeograf, șef de secție și director științific al Muzeului Brukenthal din Sibiu. Își va încheia cariera științifică ca profesor și rector al Universității „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia.

⁶ Paul 1992

⁷ Eugen Comșa (20 octombrie 1923–7 noiembrie 2008) – cercetător științific, șef de secție la Muzeul Național de Antichități și apoi la Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” din București.

11) *Periodizarea culturii Vinča nu mai corespunde cu progresele culturilor neolitice din Muntenia, Oltenia și Banat.*

12) *În privința culturii Vădastra periodizarea nu este încă stabilită definitiv. D. Berciu a stabilit după săpături la Slatina 4 faze ale culturii Vădastra. Nica a stabilit de asemeni 4 faze ale ei – faza I Vădastra este sincronă cu faza I Boian; în faza II Vădastra s-au găsit materiale similare cu faza II Boian. S-au mai găsit încă materiale indicând o fază III de sfârșit.*

3 bis) *Cultura Gumelnița – D. Berciu a stabilit 4 faze, la Tangâru. Succesiunea este acceptată. Este însă greșită metoda de a periodiza o cultură Gumelnița pe baza săpăturii de la Tangâru.*

Se cere analiza tuturor materialelor arheologice a acestei culturi din orice locuire.

4) *Cultura Cucuteni – periodizarea acestei culturi făcută în 1932 de H. Schmidt a rămas valabilă. S-au împărțit apoi fazele în etape.*

Noua periodizare a fost făcută de Vl. Dumitrescu.

Faza Cucuteni A în 4 etape A, B, C, D. Faza Cucuteni A-B în 2 etape. Faza Cucuteni B în 4 etape.

E. Comșa critică localizarea geografică a fazelor și a etapelor culturii Cucuteni.

Cere să se intercaleze și o fază Huși.

Crede că așezările din Moldova atribuite culturii Cucuteni și ...(neclar) evoluția spre cultura Monteoru trebuie grupate separat.

5) *Relații dintre culturile Cucuteni și Gumelnița*

E. Comșa arată că sincronisme anumite stabilite de Vl. Dumitrescu în fazele Gumelnița A-B și Gumelnița B și cultura Cucuteni sunt greșite.

Există o inegalitate vizibilă și clară între dezvoltarea culturii Gumelnița și aceea a cultura Cucuteni. Ori a doua cultură a fost prea lungită, ori prima cultură a fost în mod greșit scurtată.

6 bis) *Descoperirea unui mormânt la Ravna conținând vestigiile ale populațiilor nomade ale culturii cu ocră dovedește pătrunderea începutului acestei migrații de nomazi încă din vremea fazei Cucuteni A.*

7 bis) *Aspectul Ariușd al culturii Cucuteni din zona de est și centru a Transilvaniei a avut o evoluție deosebită în vremea fazelor Cucuteni A-B.*

8 bis) *Contestă sincronismele stabilite de Paul între culturile Cucuteni și Petrești – problema a fost discutată în ziua de 1 dec. 1972.*

10 bis) *S-au stabilit de mult paralelisme între evoluția culturii Gumelnița A și cultura Petrești.*

11 bis) *Cultura Sălcuța a evoluat paralel aproape cu cultura Gumelnița, aceasta fiind puțin anterioară.*

12 bis) *Se arată că deși câteva periodizări sunt greșite, E. Comșa a trebuit să fie utilizată.*

Cronologia absolută a culturilor neolitice din România

După Vl. Dumitrescu

Cucuteni faza Gumelnița B începe în 1500 î.e.n. cu continuare până în Bronz

Gumelnița Aera dataată pe la 2.400 î.e.n.

Pe la 1948 cele mai vechi culturi neolitice erau datate în mileniul III î.e.n.

E. Comșa

Acum se folosește metoda Carbon 14 și metoda dendrocronologică.

S-a ajuns la concluzia că între ele există o diferență de 1.000 ani în plus pentru metoda Carbon 14 față de cea dendrocronologică data de 4.000 î.e.n.

Datări obținute

Pt cultura Boian 3.900–3.920

Pentru cultura Boian faza Greaca sincronă

cu cultura Precucuteni I 4.200

Începutul culturii Boian (Bolintineanu) 4.400

Cultura Hamangia faza III sincronă

cu faza Vidra 3.950

cultura Precucuteni A 3.600

Gumelnița – Căscioarele 3.600–3.350

În Bulgaria

La Hotnița ± 3.610 ± 100

Karanovo ± 3.700 – 3.600

Cucuteni A 33.400

Cultura Vinča C 3.600

Vinča D 3.500

Discuții în ziua de 2 XII 1972 asupra raportului lui E. Comșa

1) Mircea Petrescu-Dâmbovița cere să fie folosit termenul eneolitic.

Prin contradicție E. Comșa, care contestă termenul eneolitic, admite o perioadă de tranziție între culturile Boian și Gumelnița.

Toporul de cupru găsit la Glina conține aproape cupru pur, 0,1% părți străine.

2) Este justă concluzia pusă de E. Comșa că periodizarea unei culturi trebuie făcută după săpături în mai multe așezări. Pentru cultura Gumelnița nu s-a făcut o analiză de acest fel.

3) În privința culturii Cucuteni, fazele și etapele nu sunt sigure.

Pentru Cucuteni A nu se poate face periodizarea etapelor A2 și A3 decât la Cucuteni, deoarece sub acestea există stratul de cultură Trușești.

4) Venirea migratorilor – popoare nomade de la est – a început chiar în faza Cucuteni A și a continuat în acea A-B.

Troia I

Troia II început 3.200 î.e.n. pe baza analizei de cereale prin radiocarbon.

Cernavoda I datată pe la 2.300 î.e.n.

Epoca de tranziție – 2.300 î.e.n.

S(ebastian) Morintz – saltul calitativ s-a produs la sfârșitul Boian II în Muntenia, în neolitic. Propune să se împartă întregul neolitic românesc în două faze : I anterior cu populații semistabile și alta II după faza II Boian (Giulești) cu populații sedentare.

a) Perioada de tranziție este mult mai lungă, de cât se credea, la sfârșitul neoliticului – dispariția ceramicii pictate.

În cursul culturii Cucuteni A-B pătrunseseră deja migratori nomazi.

După ce cultura Cernavoda I a ocupat Câmpia Dunării, dealurile Munteniei erau ocupate de alte culturi, adică încă de triburi Sălcuța.

N. Vlăssă – a) arată că se cere uniformizarea datelor cronologice folosite în arheologia României și o uniformizare a termenilor arheologici.

b) cere să se introducă și termenul de topor de tip ... (nereținut)

c) este convins de sincronismul culturii de la Decea Mureșului cu cultura Bodrog Keresztur – așezarea din acest loc aparține unor migratori veniți din sudul URSS, a culturii din necropola de la Mariupol.

Silvia Marinescu(-Bîlcu) – în Transilvania avem numai pătrunderea culturii Cucuteni I, nu Precucuteni II.

Există în cultura Gumelnița materiale precucuteniene prelucrate pe loc.

Arată similitudini perfecte: tehnică, pastă, ardere, forme între materiale din faza Precucuteni III și Tripolje A. Delimitarea s-a făcut în faza Tripolje B.

Doina Galbenu – susține că cultura Sălcuța este deosebită de cultura Gumelnița.

S. Morintz susține că (Sălcuța) este o variantă a aceleași culturi Gumelnița. Materiale Sălcuța IV se aseamănă cu cultura Cernavoda III.

Eugenia Zaharia – susține că aspectul cultural Ariușd este deosebit de cultura Cucuteni.

Dinu Marin – a) cere să se publice o lucrare mai amplă cu privire la cultura Gumelnița

b) în zona Huși – Vaslui sunt materiale arătând nașterea fazei Cucuteni A-B

c) cimitire de-a lungul Nistrului aparțin fazei Cucuteni C = Foltești-Usatovo

d) rușii au arătat că mormintele tumulare sunt post-usatoviene

e) aria culturii Cucuteni

N. Vlăsa arată: a) mormintele plane cu ocră nu se cunosc în Transilvania, (sunt) numai tumulare.

b) Târgul Mureș este punctul extrem spre vest ale culturii Decea Mureșului.

c) aspectul Ariușd al culturii Cucuteni a avut o evoluție lungă.

d) chiar la Ariușd s-au găsit fragmente ceramice ale culturii Cucuteni A4.

e) la Drăgușeni s-a găsit o variantă locală a culturii Cucuteni A-B.

Câți idoli s-au găsit în România?

Idolii apar la sfârșitul Troia I.

Idolii apar la Rachmani în Grecia.

Troia I anatoliană are o cultură proprie pe coastă și în Europa. Alta este evoluția acestei culturi, care la Milojcici atinge faza Troia IV.

Petre Roman arată că cultura Cernavoda I cuprinde așezări diferite contaminate cu unele elemente Cucuteni C.

(Gheorghe) Lazarovici – a) combate ideea creării unei alte periodizări a culturii Vinča cerută de E. Comșa. Dacă s-ar face o nouă periodizare s-ar aduce ca faze pentru cultura Vinča.

b) combate ideea că nu ar exista faza Vinča C în Banatul românesc, însă ea există în Banatul iugoslav. Faza Vinča C cuprinde un nou impuls sudic venit în Banatul iugoslav.

c) după cultura Starčevo urmează în Banat cultura Vinča.

Ion Nestor relevă că periodizarea culturii Criș este, după unii cercetători, nesigură și insuficient dovedită.

Eugenia Zaharia contestă unele pretinse relații între faza II Boian (Giulești) și Precucuteni II.

*

Pentru celelalte rapoarte prezentate nu există relatări. Probabil că Gheorghe Cantacuzino nu le-a audiat. Ne referim la cuvântul de deschidere rostit de D.M. Pippidi, directorul Institutului, Ion Nestor, Problema începutului neoliticului pe teritoriul R.S. România, Vasile Boroneanț, Cultura Schela Cladovei, Corneliu N. Mateescu, Agricultura în neolitic la Vădastra și în regiune și Alexandru Vulpe, Începuturile metalurgiei aramei în România.

În schimb s-a păstrat ciorna unei note critice referitoare la modul de desfășurare a simpozionului. Dacă a fost dactilografiată și înaintată altor foruri academice nu știm.

Notă privind Simpozion(ul) Neolitic ținut la 30 XI și 1-2 Decembrie 1972

Simpozionul a avut grave deficiențe, anume:

1) A fost prost pregătit deoarece:

a) Toate rapoartele și comunicările nu au fost reproduse la xerox sau dactilografiate spre a fi difuzate înainte.

b) Această deficiență contravine dispozițiilor precise date de Consiliul Științific în ședința din 22 ianuarie 1972, când s-a hotărât ca toate lucrările supuse examinării să fie difuzate mai înainte.

c) Nu a fost adus nici un magnetofon, care să înregistreze atât textul rapoartelor, cât și discuțiile și obiectele aduse – argumentat că megafonul folosit în 1971 și aparținând Institutului ar fi defect, nu e valabil, căci Tov. Ion Nestor și E(u)gen Comșa, organizatorii simpozionului, trebuiau să se ocupe din timp să repare acest magnetofon sau să procure un altul. Simpozionul se putea ține chiar în sala Institutului de Istorie.

2) O deficiență gravă este că Ion Nestor care a prezidat acest colocviu a venit total nepregătit – nu a depus un raport dactilografiat, ci a făcut o expunere verbală, întemeiat(ă) pe unele note. Din expunerea sa, care trebuia să privească originea neoliticului în țara noastră, nu s-a înțeles nimic.

Informația sa a fost slabă, incompletă – despre creșterea animalelor domestice a declarat că nu e dovedit că a existat încă de la sfârșitul mezoliticului și că oasele de oaie găsite în unele stațiuni mezolitice pot fi ale unor oi domestice fugite din aria culturilor neolitice situate în părțile sudice ale Europei și devenite sălbătice.

Această teză a fost formal contrazisă de Tov. Samson și Rădulescu pentru oasele de oaie găsite în stratul cel mai vechi, datând din mezolitic, la Peștera Adam odată cu inventar litic mezolitic. Tov. Samson și Rădulescu au arătat că cantitatea de oase de oaie găsite în acest strat este mai redusă, dar că ele sunt în masse mari în stratul următor, care poate fi un protoneolitic, lipsit de ceramică și au precizat că oaia a existat în stare sălbatică în mare număr în Dobrogea și că a fost domesticită la sfârșitul mezoliticului. (Ei) au respins teoria lui Nestor privind fuga unor oi domesticite și revenite la sălbăticie.

În rezumat, Nestor nu a arătat cum au apărut treptat componentele neoliticului: creșterea animalelor domesticite și cultivarea plantelor, dacă au fost introduse înainte de culturile neolitice, încă din mezolitic, dacă au crescut pe baze autohtone sau au fost introduse din regiunea mediteraneană a Asiei Mici în țara noastră.

3) Comunicarea lui V(asile) Boroneanș a dovedit utilizarea de instrumente din corn – săpăligi ? – încă din mezolitic pentru cultivarea plantelor, ceea ce arată această ocupație în acea vreme în cultura Schela Cladovei.

4) O gravă deficiență a fost lipsa oricăror concluzii ce se puteau trage din ținerea acestui simpozion. Această obligație era impusă lui Ion Nestor și el nu a onorat-o. Într-adevăr, după încheierea discuțiilor asupra referatului lui E. Comșa, ședința a fost închisă și participanții au plecat fără a auzi o cuvântare sintetică și călăuzitoare de încheiere a colocviului.

5) Referatul Tov. E. Comșa despre „Cronologia relativă și absolută a culturilor neolitice” trebuia neapărat difuzat mai înainte. Nu s-a procedat astfel; nu a fost timp suficient ca să fie citit întregul referat – a fost prezentat de E. Comșa numai un rezumat după el, căruia i s-au adus numeroase obiecții.

6) În rezumat colocviul a fost inoperant, din cauza condițiilor în care s-a ținut. Au fost invitați și deplasați circa 25 de cercetători din provincie, din care 10 au venit pe contul Institutului de Arheologie. Însă obiecțiile, părerile lor nu au fost înregistrate la magnetofon, ceea ce împiedică chiar publicarea lor.

BIBLIOGRAFIE

Comșa 1973	E. Comșa, Simpozionul neolitic, <i>SCIV</i> , 24, 1973, 2, p. 364–365
Lazarovici Maxim 1995	Gh. Lazarovici, Zoia Maxim, <i>Gura Baciului. Monografie arheologică</i> , Cluj-Napoca, 1995
Paul 1992	I. Paul, <i>Cultura Petrești – monografie arheologică</i> , București, 1992
Vlassa 1972a	N. Vlassa, Cea mai veche fază a complexului cultural Starčevo-Criș în România, <i>ActaMN</i> , IX, 1972, p. 7–28
Vlassa 1972b	N. Vlassa, Eine frühneolitische Kultur mit bemalter Keramik der Vor-Starčevo-Körös Zeit in Cluj-Gura Baciului, Siebenbürgen, <i>PZ</i> , 47, 1972, 2, p. 174–197

GEORGE TROHANI
Muzeul Național de Istorie a României,
Calea Victoriei 12, sector 2, București
gtrohani@yahoo.com